

**İQTİSADI SFERADA
NƏQLİYYAT MÜNASİBƏTLƏRİNİN HÜQUQİ TƏNZİMLƏNMƏSİ**

E.Ə.ƏLİYEV
a-etibar@rambler.ru

Məqalədə müəllif tərəfindən Azərbaycanda iqtisadi sferada nəqliyyat münasibətlərinin hüquqi tənzimlənməsi, nəqliyyat təhlükəsizliyi, nəqliyyat daşımaları zamanı sığorta, məsuliyyət və s. məsələlər nəzərdən keçirilir.

Qeyd olunur ki, nəqliyyat təhlükəsizliyi nəqliyyat-daşıma prosesinin elə bir vəziyyətidir ki, bu vəziyyət həmin prosesdə iştirak edən subyektlərin nəqliyyat hadisəsindən və onun nəticələrindən müdafiə olunma dərəcəsini əks etdirir. Nəqliyyat təhlükəsizliyinin təmin edilməsi hüquq sisteminin müstəqil sahəsi olan iqtisadi hüququn "nəqliyyat hüququ" adlı tərkib hissəsi ilə tənzimlənir.

Nəqliyyat hüququ dedikdə isə, iqtisadi hüququn elə bir struktur hissəsi başa düşülür ki, bu hissə özündə iqtisadiyyat sahələrindən biri olan nəqliyyatın fəaliyyəti ilə bağlı yaranan ictimai münasibətləri – nəqliyyat münasibətlərini tənzimləyən hüquq normalarının məcmusu başa düşülür. Bu normalar vasitəsilə nəqliyyat sahəsində yaranan iqtisadi münasibətlər nizamlanır və qaydaya salınır.

İqtisadi sferada nəqliyyat münasibətlərinin hüquqi tənzimlənməsi, təhlükəsizliyin təmin olunması həm universal və regional mexanizmlər, həm də milli səviyyədə qanunvericilik, icra hakimiyyəti və məhkəmə hakimiyyəti institutları vasitəsilə həyata keçirilir.

Açar sözlər: *iqtisadi sfera, nəqliyyat münasibətləri, hüquqi tənzimlənmə, nəqliyyat təhlükəsizliyi, nəqliyyat daşımaları, sığorta, məsuliyyət, nəqliyyat hüququ, təminat sistemi.*

Müasir dövrdə dünya təsərrüfat sisteminin tərkib hissəsi olan müstəqil və suveren Azərbaycan Respublikasında iqtisadiyyatın günbəgün inkişaf etməsi tendensiyası müşahidə edilir. İqtisadiyyatı dinamik şəkildə inkişaf edən Azərbaycan Respublikası öz qarşısında duran məqsədlərə nail olmaq, üzərinə düşən vəzifələri lazımcına yerinə yetirmək və malik olduğu funksiyaları həyata keçirmək əzmindədir. Heç də sirr deyil ki, iqtisadiyyatı inkişaf etmiş dövlət həm siyasi, həm mədəni, həm ekoloji, həm də digər iqtisadi-sosial əhəmiyyətli məsələləri həll etmək qabiliyyətinə malikdir. Milli münasibətlər sisteminin mühüm komponenti olan iqtisadiyyatın bu və ya digər ölkənin təsərrüfat həyatı üçün prioritet əhəmiyyət kəsb edən aparıcı sahələrdən biridir və dövlətin intensiv inkişaf infrastrukturunda vacib yer tutur (3).

Öz tarixi dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra Azərbaycan Respublikasında ümummilli lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında bir sıra qlobal iqtisadi layihələr gerçəkləşdirilərək təsərrüfat əlaqələrinə integrasiya prosesləri baş vermiş, köklü islahatlar aparılmış, ölkə iqtisadiyyatında yeni istehsal sahələri yaranmış, hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyətində ictimai münasibətləri, o cümlədən iqtisadi sferada nəqliyyat fəaliyyətini tənzimləyən normativ sənədlər qəbul olunmuşdur. Ulu öndərin elmi əsaslara söykənən siyasi-iqtisadi kursunu dövrün tələblərinə uyğun yeni çalarlarla zənginləşdirərək uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyev tərəfindən bu sahəyə daim xüsusi diqqət, gələcəyə istiqamətlənmiş bu uğurlu və düşünülmüş sosial-iqtisadi addımlar özünün müsbət nəticələrini verməkdədir (5, I, s. 7; 10.4). Əlamətdar hal kimi göstərə bilərik ki, müstəqil Azərbaycan dövlətində müasir nəqliyyat infrastrukturunun bərqərar

olması ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Məhz bunun nəticəsində, danılmaz həqiqətdir ki, inkişaf dinamikasına görə dünya dövlətləri arasında liderlər sırasında yer alan və bu sahədə mövqeyini daim möhkəmləndirməkdə olan Azərbaycan regionda həyata keçirilən transmilli layihələrin əsas təkanvericisi hesab olunur.

Təhlil

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin uğurlu siyasəti nəticəsində nəqliyyat sahəsi neft sənayesindən sonra iqtisadi infrastrukturda ən vacib yerlərdən birini tutur. Dövlət Başçısının dediyi kimi, "Neft sektorundan sonra nəqliyyat sektoru ölkəmiz üçün ən mühüm sektordur və burada inkişaf perspektivləri çox gözəldir, bütün imkanlarımızdan istifadə edərək nəqliyyat sektorunu da sürətlə inkişaf etdirəcəyik" (4;10.2).

Müasirlərimiz yeni əsrin əvvəllərini dünya təsərrüfat konyukturasının və milli iqtisadiyyatların qloballaşması fenomeninin başlanğıc dövrü kimi müəyyən edirlər. Bu fenomen isə son dərəcə mürəkkəb proses olub, iqtisadi amillərin istehsalın, kapitaların, informasiyanın, texnologiyanın, əmtəə bazarlarının, nəqliyyat fəaliyyətinin, loqistikanın və digər amillərin bir-birinə inteqrasiyası və birləşməsi ilə səciyyələnir. Təsədüfi deyil ki, XXI əsr iqtisadi ədəbiyyat səhifələrində alimlər tərəfindən dünya iqtisadiyyatının qloballaşma dövrü kimi xarakterizə edilir. Belə ki, beynəlxalq aləmdə ayrı-ayrı regional məkanlar getdikcə daha sıx surətdə qovuşur, transmilli əlaqələr mühüm dərəcədə genişlənir və mürəkkəb xarakter alır, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları vasitələri intensiv surətdə inkişaf edir, regional (məsələn, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, Avropa İttifaqı, Avropa Şurası, Müstəqil Dövlətlər Birliyi, Türkdillli Dövlətlərin Şurası, Demokratiya və İqtisadi İnkişaf Naminə Təşkilat və s. təşkilatlar formatında) qarşılıqlı əlaqə və asılılıq yüksəlir, habelə qarşılıqlı əməkdaşlıq, tərəfdaşlıq, iqtisadi fayda, dialoq və digər iqtisadi məsələlərlə bağlı fəaliyyətin rolu daha da artır (8, 4-5).

Regional əlaqələrin qloballaşması kimi prioritet əhəmiyyətə malik olan fenomen öz ifadəsini həm də nəqliyyat-daşıma fəaliyyəti üzrə münasibətlərin transmilliləşməsində, dövlətlərin inteqrasiyasında və digər sosial-iqtisadi məsələlərdə tapır. Məhz bu cür vəziyyət sənişin daşınması və yüklərin nəql olunması fəaliyyətilə bağlı ictimai münasibətlərin hüquqi mühafizəsini, nəqliyyat münasibətlərinin tənzimlənməsini şərtləndirir.

Müasir dövrdə Azərbaycanda həyata keçirilən ümumi siyasət bütövlükdə nəqliyyat sferasını da əhatə edir və nəqliyyat-daşıma fəaliyyəti hüquqi cəhətdən qorunur. İqtisadi siyasətin hüquqi əsaslarından biri sayılan belə fəaliyyətlə əlaqədar yaranan ictimai münasibətlər qrupunu milli hüquq sisteminin müstəqil sahəsi olan iqtisadi hüquq öz tərkibində formalaşmış hüquqi qurum ilə tənzimləyir.

Azərbaycan Respublikasının 1995-ci il Konstitusiyasında (bundan sonra – Konstitusiya) təsbit olunduğu kimi, Azərbaycan dövləti demokratik, hüquqi, dünyəvi, unitar respublikadır (maddə 7). Konstitusiyada sadalanan hüquq və vəzifələr respublikamızın tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə uyğun tətbiq edilir (1, 4-6). Belə ki, ölkədə nəqliyyat fəaliyyətinin həyata keçirilməsi, nəqliyyat və rabitə işinə dair ümumi qaydaların müəyyənləşdirilməsi Konstitusiyanın 94-cü maddəsində birbaşa ifadə olunmuşdur (1, 24-25).

Ölkənin iqtisadi infrastrukturunda nəqliyyat sektoru xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Nəqliyyat ölkənin müxtəlif iqtisadi sahələrini, sənaye və kənd təsərrüfatı arasındakı qarşılıqlı əlaqəni təmin edərək, ölkə iqtisadiyyatını vahid kompleks halında zəncirvari birləşdirən bağlayıcıdır. Məhz sənayenin, ticarətin və digər xidmət sahələrinin ahəngdar işi yüklərin, sənişinlərin vaxtında daşınmasından, nəqliyyat müəssisələrinin müntəzəm fəaliyyət göstərməsindən funksional şəkildə asılıdır. Böyük klassik və hüquqşünas K.Marksın qeyd etdiyi kimi, nəqliyyat istehsal prosesinin tamamlayıcı halqasıdır.

Bu baxımdan, nəqliyyat münasibətlərinin hüquqi cəhətdən nizamlanması və qaydaya salınması məsələsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Ümumiyyətlə, qeyd etməliyik ki, "iqtisadiyyat" və "hüquq" kimi – bu iki fenomen, fəlsəfi aspektdə yanaşsaq, daim bir-birilə qarşılıqlı dialektik əlaqədə olan anlayışlardır, yəni iqtisadiyyat olan yerdə onun idarə edilməsi və nizama salınması üçün müvafiq hüquq da olmalıdır. Bu o deməkdir ki, əgər nəqliyyat iqtisadiyyat sahəsidirsə, onda hüquq bu sahədə fəaliyyəti tənzimləyən, qaydaya salan sosial bir hadisədir. Bu kontekstdə, deməli, nəqliyyat münasibətləri milli hüququn əsas sahələrindən biri olan iqtisadi hüququn tərkibində təşəkkül tapmış "nəqliyyat hüququ" ilə tənzimlənir.

Qeyd olunanlarla yanaşı, eyni zamanda "nəqliyyat münasibətləri" anlayışının mahiyyətinə qısaca aydınlıq gətirək. "Nəqliyyat münasibətləri" termini müasir elmi dövriyyədə, kütləvi informasiya vasitələrində, rəsmi sənədlərdə və qanunvericilik aktlarında, eləcə də praktikada işlədilən termindir. Elmi-praktik və qanunvericilik massivində nəqliyyat fəaliyyəti üzrə xidmətin aşağıda göstərilən növ nəqliyyat münasibətləri formaları fərqləndirilir:

- I. Avtomobil nəqliyyat daşımaları;
- II. Hava-aviasiya nəqliyyat daşımaları;
- III. Dəmir yol nəqliyyat daşımaları;
- IV. Dəniz və su (çay) nəqliyyat daşımaları;
- V. Boru kəmərlə nəqliyyat daşımaları (6, 139,156).

Müstəqil hüquq sahələrindən biri olan iqtisadi hüququn nizamasalma predmetinə müxtəlif növ iqtisadi münasibətlər daxildir. Nəqliyyat münasibətləri iqtisadi hüquqla tənzimlənən iqtisadi münasibətlərin bir növüdür ki, bu, təbii olub, heç də təsədüfi-süni xarakter daşımır. Nəqliyyat münasibətlərinin iqtisadi münasibətlərə aid olması bununla izah edilir ki, nəqliyyat, mahiyyət etibarilə, iqtisadiyyatın sahələrindən biridir (8, 14, 17). Nəqliyyat iqtisadiyyatın elə bir sahəsidir ki, onsuz iqtisadiyyat nə öz funksiyasını normal həyata keçirə, nə də üzərinə düşən vəzifələri yerinə yetirə bilər. Təkcə bunu demək kifayətdir ki, malların istehsalına və ticarətinə yönələn iqtisadi proses məhz nəqliyyatın normal fəaliyyət göstərməsi sayəsində başa çatır; mallar nəqliyyatın köməyi ilə istehlakçılara (alıcılara) çatdırılır. Odur ki, nəqliyyat iqtisadiyyatın infrastruktur hissəsidir. İstehsalın ümumi şərti qismində çıxış edən nəqliyyat istehsal prosesinin həyata keçirilməsində əhəmiyyətli dərəcədə rol oynayır və iqtisadiyyatın xüsusi xarakterli sahəsi kimi tanınır. Buna görə də, nəqliyyat fəaliyyəti ilə bağlı yaranan ictimai münasibətlər - nəqliyyat münasibətləri iqtisadi münasibətlərin bir növüdür və öz xarakterinə görə iqtisadi məzmunu malikdir. Belə münasibətlərin, yəni nəqliyyat münasibətlərinin hüquqi tənzimlənməsi isə, təbii ki, iqtisadi hüquq

vasitəsilə həyata keçirilməlidir. Bunun üçün iqtisadi hüququn tərkibində, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, ayrıca struktur hissə formalaşmış və ayrılmışdır ki, həmin qurum nəqliyyat hüququ adlanır.

Beləliklə, nəqliyyat hüququ dedikdə iqtisadi hüququn elə bir hissəsi başa düşülür ki, bu hissə özündə iqtisadiyyat sahələrindən biri olan nəqliyyatın fəaliyyəti ilə bağlı yaranan ictimai münasibətləri - nəqliyyat münasibətlərini tənzimləyən hüquq normalarını birləşdirir. Bu normalar vasitəsilə nəqliyyat sahəsində yaranan iqtisadi münasibətlər nizamlanır və qaydaya salınır. Nəqliyyat hüququnun yerinə yetirdiyi funksiyalardan biri də məhz bundan ibarətdir (8, 376-413). Göründüyü kimi, nəqliyyat hüququnun yaranmasının əsas elementi - genezis, əmələgəlmə əlaməti daşıma, nəqlətmə fəaliyyətidir. Azərbaycan elmi ictimaiyyətinə təqdim etdiyimiz bu hüquqi model və konstruksiya müasir dövrün çağırışlarına uyğun bir elmi yenilikdir.

Müasir dövrdə iqtisadi sferada nəqliyyat münasibətlərinin tənzimlənməsinə dair hüquqların realizasiyasını təmin etmək dövlətin qarşısında duran ən mühüm vəzifələrdən biridir. Belə ki, konstitusiyanın 15-ci maddəsinə uyğun olaraq, Azərbaycan dövləti bazar münasibətləri əsasında sosial yönümlü iqtisadiyyatın inkişafına şərait yaradır, azad sahibkarlığa təminat verir, iqtisadi münasibətlərdə inhisarçılığa və haqsız rəqabətə yol vermir.

Qeyd etmək lazımdır ki, göstərilən funksiya və vəzifələrin həyata keçirilməsinin hüquqi təminatı məqsədlə qanunverici orqan tərəfindən kifayət qədər normativ aktlar qəbul edilmişdir. Bu istiqamətdə qanunvericilik massivinin formalaşmasında aşağıdakı sənədlərin adları xüsusilə çəkilməlidir:

- "Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda "Azəri", "Çıraq" yataqlarının dərinlikdə yerləşən hissəsinin birgə işlənməsi və hasil olunan neftin pay şəklində bölüşdürülməsi" haqqında Saziş (20.09.1994-cü il, "Əsrin müqaviləsi" adını almışdır);
- "Bakı-Tbilisi-Ceyhan Əsas İxrac Neft Kəmərinin çəkilişi haqqında" Beynəlxalq Müqavilə (1999-cu il);
- "Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz ixrac kəməri" nə dair Saziş (2001-ci il) və bu istiqamətdə qəbul edilmiş digər silsilə müqavilələr;
- Avropa İttifaqının TRASEKA proqramı əsasında imzalanmış "Avropa-Qafqaz-Asiya dəhlizinin inkişafı üzrə beynəlxalq nəqliyyat haqqında" Əsas Çoxtərəfli Saziş (1998-ci il) - Böyük "İpək yolu"nun bərpası;
- "Bakı-Tbilisi-Qars yeni dəmir yolu haqqında" Saziş (2007-ci il);
- "Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizi haqqında" Saziş (2000-ci il);
- "Nəqliyyat haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu (1999-cu il);
- "Azərbaycan Respublikasının Ticarət Gəmiçiliyi Məcəlləsi" (2001-ci il);
- "Avtomobil nəqliyyatı haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu (2008-ci il);
- "Avtomobil yolları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu (1999-cu il);
- "Yol hərəkəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu (1998-ci il);
- "Aviasiya haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu (2005-ci il);
- digər üzvü qanunlar və məcəllələşdirilmiş aktlar, habelə Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı, qoşulduğu və bağladığı çoxsaylı beynəlxalq hüquqi sənədlər (7, 614 10.1).

Müasir dövrdə nəqlətmə-daşıma prosesləri zamanı nəqliyyat təhlükəsizliyinin təmin edilməsi nəqliyyat hüququnun həll etməli olduğu əsas məsələlərdən biridir. Söhbət nəqliyyat təşkilatlarının və orqanlarının əsas vəzifələrindən biri sayılan və dövlət siyasətinin tərkib hissəsi olan iqtisadi təhlükəsizlik sistemində formalaşmış nəqliyyat təhlükəsizliyindən gedir. Məlum olduğu kimi, yük, sərnişin və baqaj daşınması nəqliyyat vasitələrinin köməyi ilə həyata keçirilir. Nəqliyyat vasitələri isə yüksək təhlükə mənbəyi hesab olunur və onların istismarı prosesində ətrafdakılara maddi, fiziki, ekoloji və s. formada zərər vurulur. Yüksək təhlükə mənbəyi növlərinin təsnifatında nəqliyyat vasitəsi fiziki təhlükə mənbəyi qrupunun mexaniki mənbə növünə aid edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi də (1999-cu il) nəqliyyat vasitələrini ətrafdakılar üçün yüksək təhlükə yaradan fəaliyyət növlərinin sırasına aid edir (maddə 1108) və belə fəaliyyət nəticəsində əmələ gələn mülki-hüquq pozuntusu üçün müvafiq məsuliyyət nəzərdə tutur (6, 605-606). Nəqliyyat (daşıma) prosesində nəqliyyat təhlükəsizliyinin təmin olunması ən vacib məsələ kimi çox aktual görünür.

Nəqliyyat təhlükəsizliyi nəqliyyat (daşıma) prosesinin elə bir vəziyyətidir ki, bu vəziyyət həmin prosesdə iştirak edən şəxslərin, subyektlərin nəqliyyat hadisəsindən və onun nəticələrindən müdafiə olunma dərəcəsini əks etdirir. Nəqliyyat təhlükəsizliyinin təmin edilməsinin başlıca prinsipləri qismində aşağıdakıları fərqləndirə bilərik:

- nəqliyyat (daşıma) prosesində iştirak edən insanların həyat və sağlamlığının təsərrüfat fəaliyyətinin iqtisadi nəticələrindən üstünlüyü;
- nəqliyyat təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üzrə dövlət məsuliyyətinin nəqliyyat (daşıma) prosesində iştirak edən şəxslərin məsuliyyətindən üstünlüyü;
- nəqliyyat təhlükəsizliyinin təmin edilməsi zamanı insanların, cəmiyyətin və dövlətin mənafələrinə əməl olunması;
- nəqliyyat təhlükəsizliyinin təmin edilməsi ilə bağlı fəaliyyətə məqsədyönlü və kompleks yanaşma və s.

Təqdirəlayiq haldır ki, qloballaşma dövründə nəqliyyat təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, eləcə də beynəlxalq, regional və subregional səviyyədə iqtisadi münasibətlər üzrə fəaliyyətin həyata keçirilməsi üçün, praktiki olaraq, dövlətlərarası əməkdaşlığın institusional bazası formalaşmaqdadır. Nəqliyyat təhlükəsizliyi probleminin həlli universal, regional və lokal xarakterli beynəlxalq-hüquqi normalar arasında qarşılıqlı münasibətlərin olmasını və onların uzlaşdırılmasını tələb edir. Bu problemin effektiv həlli milli təşəbbüslərin və beynəlxalq əməkdaşlığın ikitərəfli və çoxtərəfli səviyyədə formalaşması ilə sıx surətdə bağlıdır. Başqa sözlə desək, nəqliyyat təhlükəsizliyinin təmin olunması sayəsində əlaqələndirici rol beynəlxalq nəqliyyat hüququna məxsusdur.

Nəticə

Qeyd etmək lazımdır ki, praktikada nəqliyyat təhlükəsizliyinin təmin olunması sahəsində çox pozitiv təcrübə toplanmış, hətta milli (daxili) miqyasda nəqliyyat təhlükəsizliyi ilə bir sıra problemlər uğurla həll edilir. Lakin belə bir şəraitdə nəqliyyat təhlükəsizliyinin beynəlxalq sferada daha effektiv və etibarlı şəkildə təmin olunması məqsədlə dövlətlərin ali, yüksək səviyyəli əlaqələrinin və beynəlxalq nəqliyyat təhlükəsizliyi sisteminin yaradılmasını zəruri hesab edirik.

Başqa sözlə, nəqliyyat təhlükəsizliyi sahəsində eyni (vahid) qlobal qaydaları bərqərar etmək vasitəsilə beynəlxalq nəqliyyat daşımaqlarını asanlaşdırmaq və belə daşımaqlar zamanı nəqliyyat təhlükəsizliyinin təmin olunmasını gücləndirmək məqsədilə beynəlxalq və ya regional səviyyədə "vahid nəqliyyat təhlükəsizliyi konsepsiyası"na aid hüquqi sənədin (məsələn, beynəlxalq konvensiya formasında aktın) gələcəkdə işlənib hazırlanması və qəbul edilməsi qloballaşma dövrünün aktual məsələlərindən biridir (7, 140-143).

Təsəvvür edilən belə bir sistem çərçivəsində nəzərdə tutula bilər ki, beynəlxalq nəqliyyat daşımaqlarında nəqliyyat təhlükəsizliyinə dair vahid beynəlxalq strategiya hazırlansın və qəbul edilsin, dövlətlərin davranışı və əməkdaşlığı üçün əsas ümumi hüquqi prinsip və normalar qəbul edilsin, bunlara riayət edilməsinə beynəlxalq nəzarət formalaşsın, bu prinsip və normaları pozanlar üçün müvafiq məsuliyyət tədbirləri müəyyən edilsin.

Zənn edirik ki, gələcəkdə dövlətlərin və digər subyektlərin intensiv və sıx əməkdaşlığı sayəsində, həmçinin müvafiq beynəlxalq təşkilatların səyləri nəticəsində sözügedən "nəqliyyat təhlükəsizliyi konsepsiyası"nın yaradılması mümkün olacaqdır.

Bəzi müəlliflər informasiya sferasında müvafiq hüquq normalarının sistemi kimi – cəmiyyətdə (məsələn, nəqliyyat fəaliyyəti sferasında) informasiyanın istehsalı, yenidən emalı, istehlakı üzrə yaranan və dövlət tərəfindən qorunan ictimai münasibətlərin məcmusu fonunda, habelə yeni əsrdə "elektron demokratiya", "elektron vətəndaş cəmiyyəti", "elektron loqistika", "elektron nəqliyyat mühəndisliyi", "elektron-rəqəmsal cəmiyyət" kontekstində yeni "İnformasiya Məcəlləsi"nin yaradılması problemini də nəzərdən keçirirlər (9, 13, 25, 62, 258).

Beləliklə, qeyd edə bilərik ki, iqtisadi sferada nəqliyyat münasibətlərinin qorunması, müdafiəsi və təminatı mütərəqqi milli qanunvericilik bazasına əsaslanır və müstəqil Azərbaycanda iqtisadi hüququn tərkibində təşəkkül tapmış nəqliyyat hüququ vasitəsilə həyata keçirilir, təsərrüfat subyektləri bu hüquqlardan nəqliyyat-daşıma proseslərində effektiv şəkildə faydalanırlar.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, «N» nəşriyyatı, 2015, 52 s.
2. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi/Naşir: B.C.Kərimli. Bakı: Hüquq Yayın Evi, 2016, 848 s.
3. Heydər Əliyev. Müstəqilliyimiz əbədidir. 1-46 kitab/Buraxılışa məsul: R.Ə.Mehdiyev. Bakı, Azərənşr, 1997-2013.
4. İlham Əliyev. İnkişaf – məqsədimizdir. 1-100 kitab/Buraxılışa məsul: R.Ə.Mehdiyev. Bakı: Azərənşr, 2003-2020.
5. Beynəlxalq (publik) hüquq kursu. Dərslik/E.Ə.Əliyevin ümumi redaktəsi ilə. Bakı: "Günəş-B" nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsi, 2018, I cild, ümumi hissə, 752 s.; II cild, xüsusi hissə, 704 s.
6. Əliyev E.Ə. Azərbaycan Respublikasının nəqliyyat hüququ. Dərslik. Yenidən işlənmiş və əlavələr edilmiş 3-cü nəşr. Bakı: "UniPrint" nəşriyyatı, 2011, 676 s.
7. Əliyev E.Ə. Beynəlxalq nəqliyyat hüququ. Dərslik. Yenidən işlənmiş və əlavələr edilmiş ikinci nəşr. Bakı: "QHT Nəşriyyatı" MMC, 2013, 614 s.

8. Əliyev E.Ə., Hüseynova F.E., Qəmbərov H.D. İqtisadi hüquq. Dərslik. Bakı: "Günəş-B" nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsi, 2019, 624 s.
9. İnformasiya hüququ. Dərslik/Kollektiv müəlliflər: Əliyev Ə.İ., Rzayeva G.A., İbrahimova A.N., Məhərrəmov B.A., Məmmədrzalı Ş.S. Bakı, "Nurlar" nəşriyyatı, 2019, 448 s.
10. Elektron informasiya resursları (URL – Uniform Resource Locator):
11. www.e-qanun.az;
12. www.president.az;
13. www.kabmin.gov.az;
14. www.azerbaijan-news.az;
15. www.respublika-news.az;
16. www.xalqgazeti.com

Э.А.Алиев

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ

ТРАНСПОРТНЫХ ОТНОШЕНИЙ В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СФЕРЕ

Резюме

Автор рассматривает правовое регулирование транспортных отношений в экономической сфере Азербайджана, транспортную безопасность, страхование и ответственности при транспортных перевозках и другие вопросы.

Отмечено, что транспортная безопасность - это состояние транспортно-перевозочного процесса, которое влияет на безопасность субъектов, участвующих в этом процессе, и отражает уровень их защищенности от его последствий. Общественные отношения по обеспечению безопасности на транспорте регулируется структурной частью экономического права, которая называется «транспортное право».

Транспортное право – это совокупность юридических норм, регулирующих общественные транспортно-экономические правоотношения.

Правовое регулирование транспортных отношений в экономической сфере, обеспечение безопасности осуществляется как через универсальные, так и региональные механизмы, а также на национальном уровне через законодательные, исполнительные и судебные органы.

Ключевые слова: *экономическая сфера, транспортные отношения, правовое регулирование, транспортная безопасность, транспортные перевозки, страхование, ответственность, транспортное право, система обеспечения.*

E.A.Aliyev

**LEGAL REGULATION OF TRANSPORTATION RELATIONS
IN THE ECONOMIC SPHERE**

Summary

The article considers the legal regulation of transport relations in the economic sphere in Azerbaijan, transport safety, insurance, liability, etc. during transport.

It is noted that transport safety is the state of the transport and transportation process, which affects the safety of entities involved in this process, and reflects the level of their protection from it. Public relations to ensure transport safety are regulated by the structural part of economic law, which is called "transport law".

Transport law is a set of legal rules governing public transport and economic relations. Legal regulation of transport relations in the economic sphere, ensuring security is carried out both through universal and regional mechanisms, as well as at the national level through legislative, executive and judicial bodies.

Keywords: *economic sphere, transport relations, legal regulation, transport safety, transportation, insurance, liability, transport law, security system.*